

**AZ ÁRVÍZI KATASZTRÓFÁKAT KÖVET KÁRENYHÍTÉSEK
TÁRSADALMI BIZALMI VIZSGÁLATA: ESETTANULMÁNY A
BEREGB L ÉS A SAJÓ-VÖLGYB L**

Absztrakt

A katasztrófaeseményeket követ helyreállítások, újjáépítések folyamatában a lakosság biztonságérzete, a folyamatot végző szervezetek, intézmények, közösségek iránt tanúsított bizalma, fontos szerepet játszik az állami és civil szféra feladatellátásának (főként minőségi) visszaigazolásában. A tanulmány célja, hogy PhD kutatásomhoz kapcsolódva – mely az árvízi katasztrófákat követ kárenyhítések értékelésének módszertani kérdéseivel foglalkozik, magán lakóingatlanok tekintetében - bemutassa a 2001-es beregi és 2010-es Sajó-völgyi árvízi katasztrófákat követ kárenyhítéssel (helyreállítással, újjáépítéssel) összefüggésben, társadalmi bizalom témakörében végzett kérdőív vizsgálat bizalmi szintekkel és kárenyhítéssel való érintettséggel foglalkozó dimenzióit és feltárja a két változó közötti esetleges összefüggéseket. Az elemzés eredményei azt mutatják, hogy a vizsgált kárenyhítési tevékenységgel érintett szervezetek, közösségek jelentős részénél kapcsolat van a lakossági bizalmi szintek alakulása és a kárenyhítéssel való érintettség között.

Kulcsszavak: helyreállítás, újjáépítés, confidence-típusú bizalom, összefüggés vizsgálat

ANALYSIS OF PUBLIC CONFIDENCE ISSUES CONNECTED TO POST-FLOOD-DISASTER-RECONSTRUCTION: CASE STUDY FROM BEREG AND SAJÓ-VALLEY

Abstract

During the procedure of post-disaster reconstruction and recovery the public sense of security and the public confidence related to the work of delegated associations, institutes and communities have an important role in the confirmation (especially qualitative) of the service of public and civil sectors. The aim of this paper is to introduce the results of a questionnaire survey related to public confidence considering confidence levels and the rate of implication in post-disaster-reconstruction and to evaluate the relationship between the two mentioned variables using the experience of post-flood-disaster-reconstruction (reconstruction and rebuilt) fulfilled after the flood in Bereg (2001) and the flood of Sajó (2010). This work is related to my PhD research - examining and evaluation the methodological issues of post-disaster-reconstruction in the case of private properties. The results of the analysis indicates there is connection between the formation of public confidence levels and the rate of implication in post-disaster-reconstruction in the case of most institutes and communities that are involved in post-disaster-reconstruction.

Keywords: post-disaster-reconstruction, -rebuilding, confidence, correlational analysis

BEVEZETÉS

Hazánk keleti, észak-keleti régióinak vidéki térségei jelentős árvízi veszélyeztetettséggel néznek szembe szinte minden évben. Ezeken a területeken a lakosság kárenyhítést végző szervezetekbe vetett bizalma alapvető fontosságú a terület katasztrófát követő újjászületésének megalapozásában. Az egyes katasztrófaeseményeket követő helyreállítások, újjáépítések folyamatában a lakosság biztonságérzete, a folyamatot végző szervezetek, intézmények, közösségek iránt tanúsított bizalma, fontos szerepet játszik az állami és civil szféra feladatellátásának (főként minőségi) visszaigazolásában. Ennek ellenére eddigi kutatásaim során nem találok a társadalmi bizalmat az árvízi kárenyhítéssel kapcsolatban vizsgáló hazai vonatkozású tanulmányt. Az említett bizalmi kérdéskört érintő problémák esetén azonban a terület gazdasági, társadalmi rekonstrukciója nem valósítható meg hatékonyan. A társadalmi bizalom ilyen vonatkozású felvételezése hozzájárul a kárenyhítési folyamat behatódó vizsgálatához, egyfajta visszacsatolásként a folyamat hatékonyabbá tételéhez, esetleges javításához. A publikáció célja, hogy PhD kutatásomhoz kapcsolódva bemutassa két hazai árvízi katasztrófával összefüggésben, társadalmi bizalom témakörében végzett kérdésvizsgálat bizalmi szintekkel és kárenyhítéssel való érintettséggel foglalkozó részeit és feltárja a két változó közötti esetleges összefüggéseket.

TÁRSADALMI BIZALOM

Az utóbbi évtizedekben számos bizalommal kapcsolatos vizsgálat látott napvilágot, mind a pszichológia, politológia, szociológia és a közgazdaságtan területén. Ennek megfelelően számos fogalmi, elméleti megközelítés létezik a bizalom definiálására. Jelen tanulmányban nem célom a bizalom és társadalmi bizalom fogalmának, elméleteinek teljes körű bemutatása, sokkal inkább a vizsgált kutatási területhez leginkább kapcsolódó megközelítések, fogalmak tárgyalása.

A bizalom fogalmi lehatárolásához Mayer et al. (1995) valamint Rousseau et al. (1998) definícióját használom, mely meglátásom szerint a legközelebb áll jelen tanulmány vizsgált témaköréhez és széleskörűen hivatkozott a természeti erőforrás-gazdálkodás területén (Kramer, 1999). Szerintük „a bizalom hajlandóság arra, hogy egy másik személyre vagy

szervezetre támaszkodjunk, azok szándékaiban vagy viselkedésükben tapasztalt pozitívumok alapján.”

A társadalmi bizalom fogalmának, jelentésének magyarázatához először tisztázni kell, hogy melyik típusú társadalmi bizalomról is van szó, illetve, hogy „mi” vagy „ki” a vizsgálat tárgya. Fukuyama (1995) és Carnevale (1995) megközelítésében azonban mindenképpen érdemes kiemelni, hogy bármilyen helyzetben tapasztalt közbizalomról is legyen szó, az társadalmi tekintésként definiálható, mely segíti a problémamegoldást, csökkenti a konfliktusokat és lehetővé teszi a még kielégítőbb kapcsolat kialakítását.

A társadalmi bizalommal foglalkozó szakirodalmakat olvasva (legyen hazai vagy nemzetközi) megállapítható, hogy a fogalmat többféle aspektusban elemzik a különböző szerzők. Van ahol a közösségekben létező egymás iránt tanúsított (interperszonális) bizalmat vizsgálják (például: Hodosi, 2014), van ahol egy adott szervezetben, intézményben jelenlevő (intézményi) bizalmat (például: Kozuh és Sienkiewicz –Małyjurek, 2015) és van ahol a rendszerbe, intézményekbe vetett bizalmat (például: Bakonyi, 2012), továbbá van ahol ezek gazdasági rendszerekre mért hatásaival (például: Györfy, 2007), illetve a gazdasági rendszerek közbizalomra mért hatásaival (például: Boda és Medve-Bálint, 2012) foglalkoznak. Restás (2012) nem a bizalmi indexszel foglalkozik, de az árvizek során tapasztalható társadalmi jelenségek egyes elemeinek összetettségére és a bizalomhoz is köthető anomáliákra mutat rá cikkében. Ebben a tanulmányban a különböző intézményekben, illetve a rendszerbe vetett bizalommal foglalkozom. Így a továbbiakban a fogalom bemutatását eszerint végzem.

Bakonyi (2012) szerint meghatározó eleme volt a társadalmi bizalom modern elméletének, amikor Niklas Luhmann (1988) elhatárolta egymástól a kis csoportokban önkéntelenül kialakuló familiaritás-bizalmat, a rendszer iránti, szintén öntudatlanul működő confidence-bizalmat és az ismeretlen mások iránti, stratégiai trust-bizalmat. Jelen tanulmány a confidence-típusú bizalom vizsgálatával foglalkozik.

Luhmann (1988) szerint a confidence-típusú bizalom esetén az emberek rábízják magukat a rendszerre, melyben elvárásokat „fogalmaznak meg” korábbi tapasztalataik alapján, azok következményeire tekintettel. Ebben az esetben döntéseik megszokáson alapszanak, öntudatlanok, ahol a polgárok arra számítanak, hogy várakozásaikban nem csalódnak. Abban az esetben, ha a bizalmuk mégis sérülne, az egyének „külső ok tulajdonítási mechanizmust”

(Bakonyi, 2012) alkalmaznak, vagyis a rendszer jellemzőivel vagy diszfunkcióival magyarázzák az esetet.

Győrffy (2014) megállapításai szerint a rendszerbe vetett bizalom gazdasági jelentősége jóval kevésbé feltárt, mint az interperszonális bizalomé. Hatását elsősorban az adók beszedése kapcsán mutatták ki – azokban az országokban, ahol nagyobb a politikai rendszerbe vetett bizalom, jobb az állampolgárok adómorálja is, azaz sokkal inkább befizetik az adókat, mint alacsony bizalmi szintű országokban (Scholtz és Lubell 1998, Braithwaite 2009).

Mivel jelen tanulmány a katasztrófákat követő kárenyhítések lakosság általi megítélésével, a kárenyhítésben érintett szervezetekbe, közösségekbe vetett bizalmának vizsgálatával foglalkozik, ezért fontosnak tartom a fogalomhoz kapcsolódó katasztrófa menedzsment alapvetéseket röviden bemutatni.

Eiser et al. (2012) és Terpstra (2011), valamint Wachinger et al. (2013) szerint a katasztrófák okozta károk felszámolásában jelentős szerepe van a társadalom kockázatokat kezelő szakembereibe vetett bizalmának. Amennyiben ez a fajta bizalom hiányzik, a lakosság elbizonytalanodhat például egy terület evakuálását illetően, még akkor is, ha tudatában vannak, hogy jelentős katasztrófaeseménnyel kell szembenéznük, és ez valószínűsíthetően még nagyobb károkat idéz majd elő. Ezen felül az is előfordulhat, hogy a lakosság felesleges ellenintézkedésekbe kezd kisebb katasztrófa események esetén is. Ezek összességében pedig sokkal nagyobb (kötségvetési és emberi) ráfordítást igényelnek majd állami oldalról, továbbá előidézhetik az adott társadalom, lakosság nagyobb mértékű sérülékenységét a katasztrófákkal szemben, hiszen az államnak kevesebb forrása marad az igazán jelentős katasztrófák kezelésére. Mindezek tükrében elmondható, hogy a közbizalom tehát rendkívül fontos a hatékony katasztrófa menedzsmenthez (Schweitzer, et al., 2006) (Kazuya and Ozaki, 2014).

Egy korábbi cikkben (Kiss, 2016) kitekintést végeztem, az eddigiek folyamán milyen társadalmi bizalmat vizsgáló felvételezések születtek nemzetközi és hazai szinten. A kutatás során főként a katasztrófákkal, katasztrófavédelmi szervezetekkel, illetve katasztrófákat követő kárenyhítésekkel hasonló kontextusban (társadalmi bizalom) foglalkozó tanulmányok voltak a fő „célpontok”. Ezek alapján elmondható, hogy hazai szinten kevésbé kutatott terület, továbbá nemzetközi szinten is nehéz adaptálható kutatási módszert találni. A számomra releváns kutatásokra (ENCJ Project Team, 2011; ENCJ Working Group, 2010; IPCC IPSOS MORI, 2014; Kazuya és Ozaki, 2013; Nakayachi, 2015; Safford et al., 2012; Sharp et al.,

2013; Szabó, 2014; TÁRKI, 2013) általában jellemző, hogy a megközelítések eltérőek, nincs konszenzus a felvételezések módszertanát illetően. A nagyobb társadalomkutató intézmények nagy elemszámmal, országosan is reprezentatív mintával dolgoznak, viszont kevesebb kérdéskört vizsgálnak. Ezen kívül vannak olyan tanulmányok (hasonlóan a saját kutatásomhoz), melyek egy adott katasztrófaeseménnyel érintett lakosságot vizsgálnak, kisebb elemszámmal, azonban behatóbban. Ezeket a felvételezéseket tanulmányozva, azonban jó alapot kaptam saját kutatásom megtervezéséhez, kivitelezéséhez.

RÖVIDEN A HELYREÁLLÍTÁSOKRÓL, ÚJJÁÉPÍTÉSEKRŐL

A kárenyhítések társadalmi bizalommal való összefüggéseinek vizsgálatához fontos feltárni az egyes kárenyhítési rendszereket, folyamatokat is, hogy átláthatóvá váljon milyen közegben, rendszerben helyezkednek el, és mik a főbb jellemzőik. Jelen tanulmányban, terjedelmi korlátok miatt, a kárenyhítési tevékenységeket áttekintő jelleggel mutatom be.

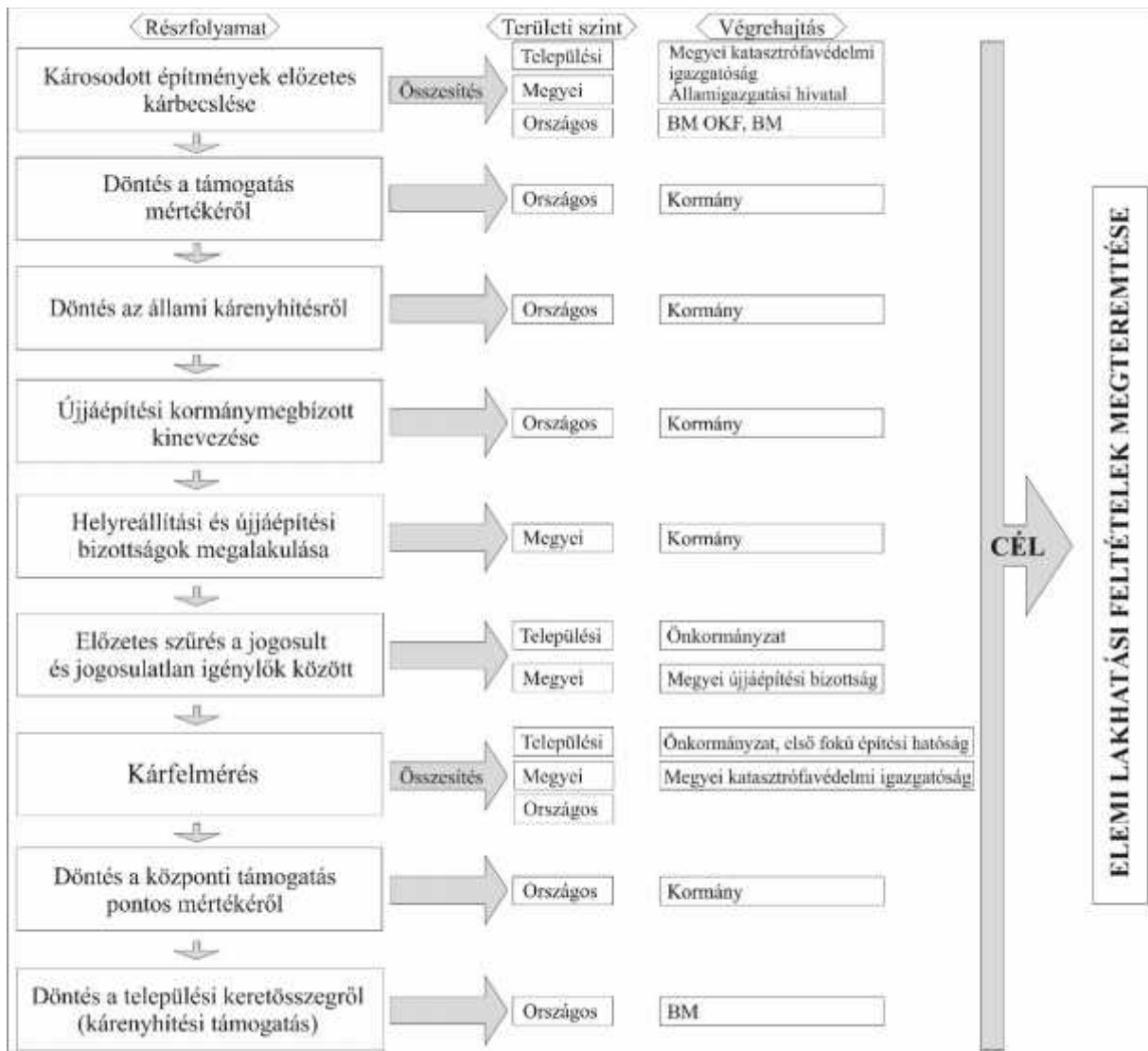
Johnson (2007) - aki nemzetközi szinten elismert és neves szakember a katasztrófákat követő helyreállítások és újjáépítések (PDR: post-disaster-reconstruction) tekintetében –leírja, hogy egy katasztrófát követő kárenyhítés számos tevékenységet foglal magába, a lakóházak és az infrastruktúra újjáépítését is a politikai reformokig, tartalmazhat oktatási és képzési programokat, valamint plusz erőforrásokat az ipar újraindításához. Kiemeli, mennyire komplex rendszerrel is nézünk szembe egy-egy helyreállítási folyamat során. Ahhoz, hogy megértsük az egész helyreállítási rendszert, figyelembe kell venni azt a rendszert, ahol az adott tevékenység elhelyezkedik, és azt a nagyobb rendszert is, melynek része *(1. ábra)*.

1. ábra Katasztrófa utáni helyreállítás, újjáépítés komplex rendszere

Forrás: Johnson, 2007

A 2. ábrán a magán lakóingatlanokban keletkezett károk hazánkban az évek során kialakult központi költségvetésből finanszírozott enyhítésének folyamatát szemlélteti. A folyamatára tulajdonképpen a gyakorlatban kialakult folyamat leírása, algoritmizálása. Ezek a folyamatok inkább támpontként szolgálnak az egyes tevékenységek elvégzésére, iránymutatások, de mivel minden katasztrófa más és más, ezért nem tekinthetők kötelező érvényűnek.

2. ábra A központi kárenyhítés általános folyamata lakóingatlanok tekintetében

Rövidítések: BM: Belügyminisztérium; BM OKF: Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi

F igazgatóság Forrás: BM OKF, 2013 alapján Saját szerkesztés, 2014

A Kormány a helyreállítás, újjáépítés folyamatáról másképpen is dönthet. A magántulajdonú lakóingatlanok természeti katasztrófákat követ eseti helyreállításának rendszere meglehetősen komplex és sajátos feladat, mind országos, mind nemzetközi szinten. Az eddigi években kialakult káresemények helyreállítása szinte minden esetben eltérő módon történt. (BM OKF, 2013) Ez a világban sem zajlik másként, sőt még a katasztrófák veszteségeinek felmérésére sem használnak egységes módszert. Ennek hiánya Mezey (2006) szerint az, hogy a káros hatások nagyon sokfélék lehetnek, számbavételükhöz először a katasztrófák elfogadott taxonómiája is hasznos lenne, márpedig ilyen – világszerte elfogadott – osztályozás eddig még nem létezik.

ANYAG ÉS MÓDSZER

MINTATERÜLETEK BEMUTATÁSA

A kárenyhítések társadalmi bizalommal való összefüggéseinek vizsgálatához olyan települések kiválasztását t ztem ki célul, melyek PhD kutatásommal összhangban, vidéki térségben helyezkednek el és jelent s mértékben érintettek voltak árvízi katasztrófát követ helyreállítással, újjáépítéssel magán lakóingatlanok tekintetében. Hazánkban az elmúlt 20 évben a legjelent sebb árvízi katasztrófák a 2001-es beregi és a 2010-es Borsod-Abaúj-Zemplén (BAZ) megyei árvizek voltak. Innen kerültek kiválasztásra a leginkább érintett települések. A Beregb l, Szabolcs-Szatmár-Bereg (SzSzB) megyéb l Csaroda és Tákos települések, valamint BAZ megyéb l Fels zsolca település. Ahogy az *1. táblázat* adatai is szemléltetik, Csaroda és Tákos lakó ingatlanjainak átlagosan 88 %-át érintette kárenyhítés. Fels zsolcán arányaiban nem beszélhetünk ekkora érintettségr l, azonban a térség (Sajó-völgy és BAZ megye) káradatait tekintve jelent s arányt (Sajó-völgy kárenyhített lakó ingatlanjaiból 84,5%-ot, míg a megyeib l 56 %-ot) képviselt a település, valamint összességében az érintett lakóingatlanok száma itt is jelent s volt.

1. táblázat Kárenyhítéssel érintett lakóingatlanok és a kárenyhítés mértéke a 2001-es beregi és 2010-es Sajó-völgyi árvízet követően

Árvizek	Kárenyhítéssel érintett lakóingatlan (db)	Lakásállomány (db) az árvizeket megelőző években (2000; 2009)	Érintett lakóingatlanok aránya (%)	Központi költségvetés terhére nyújtott állami támogatás (millió Ft)	
Beregi árvíz (2001)	Csaroda	218	268	81,3	439,74
	Tákos	163	173	94,2	1 184,24
	Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	2 584	210 329	1,2	5 658,65
Sajó-völgyi árvíz (2010)	Felsőzsolca	137	2 242	6,1	1 113,30
	Sajó-völgy*	162	36 153	0,4	1 274,59
	Borsod-Abaúj-Zemplén megye	244	287 033	0,1	1 660,87

*Sajó-völgy érintett települései (Felsőzsolca nélkül): Alsózsolca, Arnót, Bánréve, Dubicsány, Girincs, Hét, Kazincbarcika, Kesznyéten, Kiscsécs, Köröm, Miskolc, Múcsony, Muhi, Nagycsécs, Ónod, Putnok, Sajóecseg, Sajógalgóc, Sajókaza, Sajókeresztúr, Sajólád, Sajónémeti, Sajóörös, Sajópálfala, Sajópetri, Sajópüspöki, Sajósenye, Sajószentpéter, Sajószöged, Sajóvámos, Sajóvelezd, Szirmabesenyő, Vadna

Forrás: BAZ megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság; SzSzB megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság; ÉKÖVIZIG, 2011; KSH Területi Statisztika; Erforrástérkép alapján saját szerkesztés, 2016

Csaroda és Tákos települések az Észak-alföldi régióban, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, ezen belül a Vásárosnaményi járásban találhatók. Csatári (2004) felosztása szerint ezek a települések vidékies térségben helyezkednek el, ahol inkább a szolgáltató jelleg dominál, ipara nem túl jelentős. Az itt élők nagy része szorosan kötődik a mezőgazdasághoz, de fő foglalkozásban igen kevesen foglalkoznak vele. A térséget főként kisebb lélekszámú települések alkotják. Jellegzetesen apró- és kistelepülési terület. Csaroda lakónépessége 578 fő, népsűrűsége 23 fő/km², Tákos lakónépessége 354 fő, népsűrűsége 32 fő/km² (TeIR, 2016).

Felsőzsolca az Észak-magyarországi régióban, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, ezen belül a Miskolci járásban található. Felsőzsolca a miskolci agglomeráció része, az

agglomeráció második legjelentősebb városa. Az agglomeráció a miskolci járás területének 44%-át, lakónépességének 79%-át alkotja. Csatári (2004) szerint a miskolci városias jellegű térség. Ezek alapján a térség nem tartozik az ország legelmaradottabb részei közé, ezzel ellenkezőleg fontos szerepet tölt be a nagyobb térség gazdaságában, ipari termelésében. Közlekedési szempontból frekvenciát elhelyezkedés. Miskolc város a járás, a megye és a régió központja is egyben, mely jelentős hatással van az agglomerációra, így Felsőlőcára is. Felsőlőca népsűrűsége 408 f./km², állandó népesség száma 6 521 f. (TeIR, 2016).

TÁRSADALMI BIZALOM TÉMAKÖRÉBEN VÉGZETT KÉRDŐÍVES VIZSGÁLAT

A társadalmi bizalom témakörében végzett, személyes lekérdezésen alapuló kérdőív felvételezésre 2016 májusában került sor a már említett 3 településen, egységes kérdőívek összeállításával. A minta nemre, korra (korcsoportokra) és kárenyhítéssel való érintettségre (irányítottan: 75 % érintett; 25 % nem érintett) reprezentatív a kvótás mintavétel elveinek megfelelően. Összesen 218 fő került lekérdezésre (Csaroda: 73 fő, Tákos: 90 fő, Felsőlőca: 55 fő). A kérdőív több dimenziót is vizsgál egyidejűleg, melyből jelen tanulmányban a vizsgált vonatkozó kérdések a kárenyhítéssel való érintettségre (*a megkérdezett lakóházát, ingatlanát érintette-e az árvízvet követő kárenyhítés vagy sem*) és a különböző kárenyhítési tevékenységekkel érintett szervezetek, közösségek (*Katasztrófavédelem; Honvédség; Rendőrség; Vízügy; Önkormányzat; Kisebbségi önkormányzat; Kormányhivatal; Biztosító; Civil szervezetek; Karitatív és humanitárius szervezetek; Tudományos intézmények; Helyi közösség*) iránt tanúsított bizalmi szintekre (*1-5 skálán való értékelés, ahol „1” azt jelenti, hogy egyáltalán nem bíznak, míg az „5” azt jelenti, hogy a legmagasabb szinten bíznak az adott szervben*) vonatkoznak.

A tanulmányban arra a kérdésre kerestem a választ, hogy lehet-e összefüggés a kárenyhítéssel való érintettség és egyes kárenyhítési tevékenységekkel érintett szervezetek, közösségek iránt tanúsított bizalmi szintek között. Vagyis lehet-e kapcsolat az érintettség és a magasabb vagy alacsonyabb bizalmi szintek alakulásában, a vizsgált 3 településen együttesen.

Ennek megfelelően a nullhipotézisem:

H_0 = A kárenyhítéssel való érintettség és egyes kárenyhítési tevékenységekkel érintett szervezetek, közösségek iránt tanúsított bizalmi szintek között nincs összefüggés.

Az ellenhipotézisem pedig:

H_1 = A kárenyhítéssel való érintettség és egyes kárenyhítési tevékenységekkel érintett szervezetek, közösségek iránt tanúsított bizalmi szintek között van összefüggés.

Az adatok statisztikai elemzését az IBM SPSS Statistics® program segítségével végeztem.

EREDMÉNYEK

A hipotézisvizsgálat elvégzéséhez szükséges volt néhány leíró adat kiszámítására. A 2. táblázat a megkérdezettek kárenyhítéssel való érintettségét szemlélteti. Ezek az arányok adottak voltak a kvótás mintavétel során. Így a mintában 75 %-ban szerepelnek a kárenyhítéssel érintettek és 25 %-ban a nem érintettek. Ezeket az arányokat a kárenyhítés mértéke (lásd fentebb) indokolta mindhárom településnél.

2. táblázat Kárenyhítéssel való érintettség megoszlása a megkérdezett lakosság körében

	Kárenyhítéssel érintett megkérdezett lakosság	Kárenyhítéssel nem érintett megkérdezett lakosság	Összes megkérdezett
f	164	54	218
%	75	25	100

A következő táblázat a kárenyhítési formák megoszlásáról nyújt információt. A legnagyobb arányt az újjáépített (54 %-kal) és helyreállított lakóingatlanok (44 %) adják. Használt lakás vásárlás és településen kívüli újjáépítés pedig egyáltalán nem volt.

3. táblázat Különböz kárenyhítési formák megoszlása az érintettek körében

	Helyreállítás az eredetivel megegyez helyrajzi számra (db)	Használt lakásvásárlás		Újjáépítés			Pénzbeli kárenyhítés (db)	Összes (db)
		Településen belül más helyrajzi számra (db)	Településen kívül (db)	Eredetivel megegyez helyrajzi számra (db)	Településen belül más helyrajzi számra (db)	Településen kívül (db)		
db	72	0	0	85	3	0	3	164
%	44	0	0	52	2	0	2	100

A kárenyhít tevékenységgel érintett szervezetek, közösségek iránt tanúsított bizalmi szintek eloszlásának vizsgálatát tartalmazza az 1. sz. mellékletben található táblázat. Az átlag, medián és módusz értékei különböznek egymástól és a szórás és variancia értékei is. Az aszimmetria mutató minden esetben eltér a 0-tól, mely a minta nem normál eloszlását mutatja.

Mivel a vizsgált változók eloszlása nem normál eloszlású egyetlen vizsgált szerv esetében sem, ezért a paraméteres eljárások helyett (pl.: t-próba, mely jelen esetben csak az adatok transzformációjával lett volna végrehajtható) Kehl (2011) cikke alapján nem paraméteres próbát, két független minta vizsgálatára alkalmas Mann-Whitneypróbát választottam a kérdéskör elemzéséhez. Ahol a 0,05 szignifikancia szint alatti értékek esetében került elvetésre a nullhipotézis, vagyis ezekben az esetekben beszélhetünk statisztikailag szignifikáns különbségről a vizsgált változókat illetően. A 4. táblázat az elvégzett Mann-Whitney próba főbb eredményeit szemlélteti. Az adatok kiegészítéséhez, a bizalmi szintek átlagainak (1-5 skála értékeinek átlagai) alakulásáról, azok értékei is feltüntetésre kerültek egy lefuttatott t-próba eredményeként.

4. táblázat A kárenyhít tevékenységgel érintett szervezetek, közösségek iránt tanúsított bizalmi szintek és a kárenyhítéssel való érintettség összefüggéseinek elemzésére alkalmazott Mann-Whitney próba főbb adatai

	Kárenyhítéssel való érintettség	Elemzés	Rangátlag	Szignifikancia szint	Átlag (t-próba esetén)***
Katasztrófavédelem iránt tanúsított bizalom*	nem	51	90,54	0,029	4,14
	igen**	157	109,04		4,37
	Összes eset	208			
Honvédség iránt tanúsított bizalom*	nem	48	75,97	0,000	3,94
	igen**	146	104,58		4,44
	Összes eset	194			
Rendőrség iránt tanúsított bizalom*	nem	50	78,04	0,000	3,86
	igen**	148	106,75		4,42
	Összes eset	198			
Vízügy iránt tanúsított bizalom*	nem	47	79,12	0,026	3,77
	igen**	138	97,73		4,11
	Összes eset	185			
Önkormányzat iránt tanúsított bizalom*	nem	52	91,52	0,037	3,44
	igen**	159	110,74		3,79
	Összes eset	211			
Kisebbségi önkormányzat iránt tanúsított bizalom	nem	16	19,75	0,900	2,38
	igen	22	19,32		2,36
	Összes eset	38			
Kormányhivatal iránt tanúsított bizalom	nem	15	17,47	0,139	2,87
	igen	26	23,04		3,69
	Összes eset	41			
Biztosító iránt tanúsított bizalom*	nem	48	81,04	0,025	3,25
	igen**	143	101,02		3,63
	Összes eset	191			
Civil szervezetek iránt tanúsított bizalom*	nem	48	76,73	0,006	4,08
	igen**	136	98,07		4,40
	Összes eset	184			
Karitatív és humanitárius szervezetek iránt tanúsított bizalom	nem	50	88,68	0,155	4,24
	igen	143	99,91		4,39
	Összes eset	193			
Tudományos intézmények iránt tanúsított bizalom*	nem	19	17,61	0,035	3,05
	igen**	24	25,48		3,83
	Összes eset	43			
Helyi közösség iránt tanúsított bizalom	nem	50	106,21	0,417	4,44
	igen	151	99,27		4,12
	Összes eset	201			

*statisztikailag szignifikáns különbség van a változók között

**rangátlag magasabb értékkel

***kiegészítő adatok t-próbás bizalmi szint átlagokról

Az adatokból megállapítható, hogy összesen 8 szervezet (*) esetén került elvetésre a nullhipotézis, vagyis ezeknél a szervezeteknél feltételezhető összefüggés a kárenyhítéssel való érintettség és a bizalmi szintek alakulása között. A rangátlagok cellán belüli magasabb értékei

információt nyújtanak arról, hogy melyik esetben [érintett vagy nem érintett (**)] értékelték pozitívabban (magasabb értékkel) az adott szervezeteket a megkérdezettek, azoknál az eseteknél, ahol szignifikáns statisztikai különbség van. Megállapítható továbbá, hogy a t-próbás átlagok is ott nagyobbban, ahol a rangátlagok. Jelen esetben azoknál a szerveknél, ahol összefüggés található, ott a pozitívabb értékeléseket az érintett lakosság adta.

KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A cikk elkészítésével céлом volt, hogy két hazai árvízi katasztrófát követő kárenyhítési tevékenységet társadalmi bizalmi oldalról vizsgáljam. A bizalmi szintek vizsgálata igen sokrétű a nemzetközi és a hazai szakirodalomban is. A bizalom különböző fogalmi meghatározásain túl fontos az is, hogy mire, illetve kire irányul a vizsgálat és hogy mennyire tágan, vagy szűken értelmezzük a fogalom jelentését. Annak ellenére, hogy hazánkban kevésbé kutatott területről van szó, nagyon fontos a kárenyhítési tevékenységek társadalmi oldalról való értékelésének elemzése. Hiszen úgynevezett „végfelhasználóként” az érintett lakosság az, aki a kárenyhítéssel szemben pozitív (új ház, új infrastruktúra stb.), vagy negatív (kitelepítés, otthon elvesztése, hosszadalmas procedúra) eredményeket élvez vagy elszenved. Így alapvetően befolyásolja a kárenyhítési szervek irányába kialakított véleményük. A közvetlenül érintett lakosságon túl a kárenyhítés természetesen hatással van a közvetlenül érintett lakosságra (pl.: jelentős mértékben kárenyhített település lakosságára) is. A tanulmányban elvégzett vizsgálatok eredményei azt mutatják, hogy az irányító és operatív kárenyhítési szervezetek, a biztosító és a civil valamint a helyi irányító szervezetek és a tudományos intézmények esetén van kapcsolat a bizalmi szintek alakulása és a kárenyhítési tevékenységgel való érintettség között. Vagyis ezen szervek esetén bizonyítottan fontos szerepet játszik a helyi társadalom, lakosság megítélésében az általuk végzett munka, tevékenység minősége. Megjegyzendő természetesen, hogy a vizsgált minta nem országosan reprezentatív, vagyis elkerülendő a túláltalánosítás, viszont a kutatás tágabb céljaival összhangban az elemzés olyan nagyobb árvízi veszélyeztetettségű, nagymértékű kárenyhítéssel érintett vidéki területekre fókuszál, ahol valóban releváns a kárenyhítési tevékenység lakossági oldalról való értékelése, véleménye eredményeinek beépítése a kárenyhítési folyamat esetleges javítására. Tehát megállapítható, hogy az országos

representativitás ebben az esetben nem is javasolt. Sokkal inkább terület specifikus representativitás, melynek jelen vizsgálat eleget tesz.

A kutatás további fontos lépése, hogy beazonosítsa a kérd íves felvételezés során vizsgált különböző dimenziók (pl.: elégedettség, feladatellátás min sége, biztonságérzet) szintjeinek alakulásában az egyes vizsgált szervezeteket, közösségeket illet en, vajon milyen tevékenységek „okolhatóak”, hol javasolt a folyamat módosítása, hatékonyabbá tétele. Továbbá hasznos lehet a 3 mintatelepülés adatainak elkülönített vizsgálata is, hiszen két különböző kárenyhít folyamat (beregi és Sajó-völgyi) valósult meg, különböző folyamattelemekekkel.

ÖSSZEFOGLALÁS

A tanulmányban célom volt, hogy a 2001-es beregi és a 2010-es Sajó-völgyi árvízi katasztrófákat követ kárenyhítési tevékenységet társadalmi bizalmi oldalról vizsgáljam. A témakör elemzéséhez szakirodalmi áttekintést végeztem a bizalom, intézményi bizalom, társadalmi bizalom fogalomkörét illet en, valamint a kárenyhítési folyamatok jellegzetességeir l, hazai és nemzetközi szinten. A kérd íves vizsgálat lefolytatására 3 mintatelepülést jelöltem ki, releváns területeken (Csaroda és Tákos a beregi térségb l, Fels zsolca a Sajó-völgyb l), ahol összesen 12 kárenyhítési tevékenységgel érintett szervezetet, közösséget vontam be az elemzésbe. Jelen tanulmányban a kérd íves vizsgálat bizalom és kárenyhítéssel való érintettség dimenzióival foglalkoztam. Az adatok statisztikai elemzését az IBM SPSS Statistics® program segítségével végeztem. A tanulmányban hipotézisvizsgálatot végeztem, ahol a nullhipotézis az adatok közötti összefüggés hiányát, míg az ellenhipotézis az adatok közötti összefüggést feltételezte. A hipotézisvizsgálathoz a nem paraméteres Mann-Whitney féle próbát alkalmaztam. Az elvégzett vizsgálatok eredményei azt mutatják, hogy az irányító és operatív kárenyhít szervezetek, a biztosító és a civil valamint a helyi irányító szervezetek és a tudományos intézmények esetén van kapcsolat a bizalmi szintek alakulása és a kárenyhítési tevékenységgel való érintettség között. Vagyis ezen szervek esetén bizonyítottan fontos szerepet játszik a helyi társadalom, lakosság megítélésében az általuk végzett munka, tevékenység min sége. A kutatás tágabb céljaival

összhangban az elemzés olyan nagyobb árvízi veszélyeztetettséggel, nagymértékű kárenyhítéssel érintett vidéki területekre fókuszál, ahol valóban releváns a kárenyhítési tevékenység lakossági oldalról való értékelése, véleménye eredményeinek beépítése a kárenyhítési folyamat esetleges javítására.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Bakonyi E. (2012): Gazdasági intézmények iránti bizalom a válságban. Kísérlet a gazdasági bizalom tartalmának és működési mechanizmusának feltárására. JEL-KÉP Kommunikáció, Közvélemény, Média 2012/1-4. szám. Letöltés: http://communicatio.hu/jelkep/2012/1_4/bakonyi_eszter.htm 2016. október 18.
2. Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (2013): Magántulajdonú lakóingatlanok helyreállítása. Letöltés: http://www.katasztrofavedelem.hu/index2.php?pageid=helyreallitas_magantulajdon 2013. 11. 12.
3. Boda Zs. - Medve-B. G. (2012): Intézményi bizalom a régi és az új demokráciákban. Politikatudományi Szemle XXI/2. 27–51. pp. Letöltés: http://www.poltudszemle.hu/szamok/2012_2szam/boda.pdf 2016. október 18.
4. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság
5. Braithwaite, Valerie (2009): Defiance in Taxation and Governance: Resisting and Dismissing Authority in a Democracy. Cheltenham and Northampton, MA: Edward Elgar
6. Carnevale, D.G. (1995): Trustworthy government: Leaderships and Management Strategies for Building Trust and High Performance. San Francisco: Jossey Bass.
7. Csatári B. (2004): A magyarországi vidékiségről, annak kritériumairól és krízisjelenségeiről. Területi Statisztika. 7. (44.) évf. 6. sz. 532-543. p.
8. Eiser JR, Bostrom A, Burton I, Johnston DM, McClure J, Paton D, et al. (2012): Risk interpretation and action: a conceptual framework for responses to natural hazards. IJDRR; pp. 1:5–16.
9. Erforrástérkép: http://www.regionaldata.org/hu_HU
10. Észak-Magyarországi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság

11. European Network of Councils for the Judiciary (ENCJ) PROJECT TEAM (2011): Measurement of National and Transnational Public Confidence 2010-2011. p. 41 Download: http://www.encj.eu/images/stories/pdf/workinggroups/final_report_public_confidence_2010_2011.pdf 2015. augusztus 11.
12. European Network of Councils for the Judiciary (ENCJ) WORKING GROUP (2010): Public Confidence Report and recommendations. p. 16 Download: <http://www.encj.eu/images/stories/pdf/workinggroups/publicconfidence20092010.pdf> 2015. augusztus 11.
13. Fukuyama, F. (1995): Trust: The Social Virtue and the Creation of Prosperity. New York: Free Press.
14. Gy rffy D. (2007): Társadalmi bizalom és költségvetési hiány. Közgazdasági Szemle. LIV. évf. 2007. március. szám. pp. 274-290. Letöltés: <http://epa.oszk.hu/00000/00017/00135/pdf/4mhgyorffy.pdf> 2016. október 18.
15. Gy rffy D. (2014): Bizalom és gazdaságpolitika: Fejezetek az Euró történetéb I. Akadémiai Doktori Értekezés. Letöltés: http://real-d.mtak.hu/684/7/dc_789_13_doktori_mu.pdf 2016. október 18.
16. Hodosi A. (2014): A Társadalmi Bizalom és Jogrendszer Kapcsolata Nagy-Britannia Esetén Keresztül. Egyetemi (PhD) doktori értekezés tézisei. Debreceni Egyetem Közgazdaságtudományi Kar. Közgazdaságtudományi Doktori Iskola. Letöltés: https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/196637/Teziszfuzet_Hodosi_t.pdf?sequence=7&isAllowed=y 2016. október 18.
17. Independent Police Complaints Commission (IPCC) (2014): Public confidence in the police complaints system. p. 72 Dowload: https://www.ipcc.gov.uk/sites/default/files/Documents/guidelines_reports/IPCC_Public_confidence_survey_2014.pdf 2015. augusztus 11.
18. Johnson, Cassidy (2007): Impacts of prefabricated temporary housing after disasters: 1999 earthquakes in Turkey. Habitat International 2007/31. 36–52. old.
19. Kazuya, N. - Ozaki, T. (2014): A method to improve trust in disaster risk managers: Voluntary action to share a common fate. International Journal of Disaster Risk Reduction 10 pp. 59-66
20. Kehl D. (2011): Skálák és statisztikák a méréselméletre I és történetére I. Statisztikai Szemle, 89. évfolyam 10-11. szám. pp. 1058-1080. Letöltés: http://www.ksh.hu/statszemle_archive/2011/2011_10-11/2011_10-11_1057.pdf 2016. október 19.

21. Kiss A. (2014): A 2010-es Sajó-völgyi árvizet követ kárenyhítés vizsgálata az ingatlanok példáján. IN: Agrártudományi Közlemények. Acta Agraria Debreceniensis. Debreceni Egyetem. 2014. 60. sz. 5-14. pp. HU-ISSN 1587-1282
22. Kiss A. (2015): A természeti katasztrófákat követ helyreállítások, újjáépítések vizsgálata nemzetközi szakirodalmak alapján. IN: TAYLOR Gazdálkodás- és szervezéstudományi folyóirat. A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei. 2015 VII. évfolyam 3-4. szám No 20-21. 142-154. pp. ISSN 2064-4361
23. Kiss A. (2016): Public Confidence Issues Connected To Flood Disaster Reconstruction. IN: Journal of Central European Green Innovation. 2016. 4 (1) pp. 31-40. HU ISSN 2064-3004 (Available online: <http://greeneconomy.karolyrobert.hu/>) <http://greeneconomy.karolyrobert.hu/sites/greeneconomy.foiskola.krf/files/upload/4102KissAlida.pdf>
24. Kócs, B. - Sienkiewicz –Małyjurek, K (2015): Dimensions of intra-organisational trust in local public administration. pp. 1-19. Download: <http://irspm2015.com/index.php/irspm/IRSPM2015/paper/viewFile/1350/358>; 2016. január 4.
25. Központi Statisztikai Hivatal területi tájékoztató adatbázis és területi statisztikák
26. Kramer, R., (1999): Trust and distrust in organizations: emerging perspectives, enduring questions. *Annu. Rev. Psychol.* 50, pp. 569–598.
27. Laki J. (2011): Észak-magyarországi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság m szakai ig.h. f mérnökének tájékoztató levele. Kelt.: Miskolc, 2011. március 30.
28. Luhmann, Niklas (1988): 'Familiarity, Confidence, Trust: Problems and Alternatives'. In: Gambetta, Diego (szerk.) (1988): *Trust: Making and Breaking Cooperative Relations*, Oxford, New York: Basil Blackwell
29. Mayer, R.C., Davis, J.H., Schoorman, F.D., (1995): An integrative model of organizational trust. *Acad. Manage. Rev.* 20 (3), pp. 709-734.
30. Mezey Gy. (2006): Összetett veszélyhelyzeti válaszreakálás és válságkezelés döntéstámogatása a Kabinet szintjén. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. Budapest, 75-90.p.
31. Nakayachi, K. (2015): Examining Public Trust in Risk-Managing Organizations After a Major Disaster. *Risk Analysis*, Vol. 35, No. 1, pp. 57-67.
32. Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer adatbázisa
33. Restás, Á. (2012): A 2010-ik évi észak-magyarországi árvizek logisztikai tapasztalatai; *KATONAI LOGISZTIKA* 2012:(4) pp. 43-56. (2012)

34. Rousseau, D.M., Sitkin, S.B., Burt, R.S., Camerer, C., (1998): Notsodifferentafterall: a cross-disciplineview of trust. *Acad. Manage. Rev.* 23 (3), pp. 393-404.
35. Safford, T.G., Ulrich, J.D., Hamilton, L.C., (2012): Public perceptions of the response to the Deepwater Horizon oilspill: personal experiences, informationsources, and socialcontext. *J. Environ. Manage.* 113, pp. 31-39.
36. Scholz John T. és Mark Lubell (1998): “Trust and Taxpaying: Testing the Heuristic Approach to Collective Action.” *American Journal of Political Science.* 42. évf. 2. sz. 398-417. o.
37. Schweitzer ME, Hershey JC, Bradlow ET. (2006): Promises and lies: restoring violated trust. *Organ Behav Hum Decis Process*; 1; pp. 01:1–19.
38. Sharp, E. A. –Thwaites, R. - Curtis, A. – Millar, J. (2013): Factors affecting community-agency trust before, during and after a wildfire: An Australiancasestudy. *Journal of Environmental Management* 130, pp. 10-19
39. Social Research Institute Inc. (TÁRKI) (2013): Értékek 2013. Bizalom, normakövetés, az állam szerepér l és a demokráciáról alkotott vélemények alakulása Magyarországon. „A gazdasági növekedés társadalmi/kulturális feltételei” c. Kutatás 2013. Évi hullámának elemzése. p. 63 Download: http://www.tarki.hu/hu/research/gazdkult/2013/2013_zarotanulmany_gazd_kultura.pdf 2015. július 21.
40. Szabó I. László (2014): Az intézményi, szervezeti bizalom helyzete Magyarországon 2014 elején. p. 23 Download: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2014_3_12_szabo_i.laszlo.pdf 2015. július 21.
41. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság
42. Terpstra T. (2011): Emotions, trust, and perceived risk: affective and cognitive routes to flood preparedness. *RiskAnal* 31, pp.1658–75.
43. Wachinger G, Renn O, Begg C, Kuhlicke C. (2013): The risk perception paradox-implications for governance and communication of naturalhazards. *RiskAnal*; 33, pp. 1049–65.

Kiss Alida

Eszterházy Károly Egyetem, Gyöngyösi Károly Róbert Campus, Távérzékelési és
Vidékfejlesztési Kutatóintézet; Debreceni Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Ihrig Károly
Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola

kiss.alida@gmail.com ; kiss.alida@uni-eszterhazy.hu

ORCID azonosító:0000-0002-7615-5338

Bíráló: Ambrusz József

Nemzeti Közszerológati Egyetem, Katasztrófavédelmi Intézet

Email: Ambrusz.Jozsef@uni-nke.hu

Orcid : 0000-0001-8062-091X

A kézirat benyújtása: 2016.11.15.

A kézirat elfogadása: 2016.12.05.

